

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.923

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.1.1>

Гуляс І. А.

доктор психологічних наук,
професор кафедри практичної психології
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
ORCID: 0000-0002-4960-4011

ТИПИ ОСОБИСТОСТІ: ВІД ПОПУЛЯРНИХ ЯРЛИКІВ
ДО НАУКОВО ОБҐРУНТОВАНИХ МОДЕЛЕЙPERSONALITY TYPES: FROM POPULAR LABELS
TO SCIENTIFIC-BASED MODELS

У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз типологій особистості в контексті співвідношення популярних психологічних ярликів і науково обґрунтованих моделей. Актуальність дослідження зумовлена значним поширенням спрощених типологічних схем у масовій психології та практичному дискурсі, що нерідко супроводжується редукцією полівимірної психічної реальності до статичних категорій. Показано, що популярні типології, попри їхню евристичну привабливість і комунікативну зручність, характеризуються низьким рівнем емпіричної валідності, обмеженою прогностичною цінністю та схильністю до формування когнітивних упереджень і стереотипізації. Проаналізовано основні науково обґрунтовані підходи до типологізації особистості, зокрема п'ятифакторну модель особистості, класичні та сучасні теорії темпераменту, а також інтегративні моделі, що поєднують мотиваційні, регуляторні та рисові компоненти. Обґрунтовано, що наукові моделі забезпечують більш адекватний опис індивідуально-психологічних відмінностей, оскільки розглядають особистість як полівимірну, ієрархічно організовану та динамічну систему, чутливу до контексту й розвитку впродовж життєвого шляху. За допомогою порівняльного аналізу виявлено часткові концептуальні перетини між популярними ярликами та науковими моделями, водночас підкресливши принципові методологічні відмінності між ними. Аргументовано доцільність інтегративного підходу до використання типологій особистості, за якого популярні класифікації можуть виконувати допоміжну, орієнтаційну функцію, тоді як науково обґрунтовані моделі залишаються методологічною основою психодіагностики, наукових досліджень і професійної психологічної практики. Отримані результати можуть бути використані у наукових дослідженнях, освітніх програмах та прикладній психологічній практиці.

Ключові слова: типологія особистості, популярна психологія, науково обґрунтовані моделі, п'ятифакторна модель особистості, темперамент, інтегративний підхід, психодіагностика, індивідуально-психологічні відмінності.

The article provides a comprehensive theoretical and methodological analysis of personality typologies in the context of the correlation between popular psychological labels and scientifically based models. The relevance of the study is due to the significant spread of simplified typological schemes in mass psychology and practical discourse, which is often accompanied by the reduction of multidimensional mental reality to static categories. It is shown that popular typologies, despite their heuristic appeal and communicative convenience, are characterized by a low level of empirical validity, limited predictive value and a tendency to the formation of cognitive biases and stereotyping. The main scientifically based approaches to personality typology are analyzed, in particular, the five-factor model of personality, classical and modern theories of temperament, as well as integrative models that combine motivational, regulatory and trait components. It is substantiated that scientific models provide a more adequate description of individual psychological differences, since they consider personality as a multidimensional, hierarchically organized and dynamic system, sensitive to context and development throughout the life course. Through comparative analysis, partial conceptual overlaps between popular labels and scientific models were identified, while emphasizing the fundamental methodological differences between them. The feasibility of an integrative approach to the use of personality typologies is argued, in which popular classifications can perform an auxiliary, orientational function, while scientifically based models remain the methodological basis of psychodiagnostics, scientific research and professional psychological practice. The results obtained can be used in scientific research, educational programs and applied psychological practice.

Key words: personality typology, popular psychology, scientifically based models, five-factor model of personality, temperament, integrative approach, psychodiagnostics, individual psychological differences.

Постановка проблеми. Проблематика типологізації особистості залишається однією з ключових у сучасній психології та суміжних дисциплінах, оскільки розуміння структурних і динамічних аспек-

тів психіки людини має фундаментальне значення для психодіагностики, психопрофілактики й розвитку міжособистісної взаємодії. У популярній психології та масмедіа активно використовують ярлики

типів особистості, спрощуючи складні психодинамічні та когнітивні структури до стереотипних категорій, що може призводити до когнітивних упереджень і суб'єктивних інтерпретацій у практичній діяльності.

Науково обґрунтовані моделі, зокрема п'ятифакторна модель особистості (відома як Big Five), теорії темпераменту й інтегративні типології, дають змогу досліджувати особистість як полівимірну систему, що містить стабільні риси, мотиваційні патерни та когнітивні стилі. Врахування емпірично перевірених структурних характеристик особистості є критично важливим для підвищення точності психодіагностичних методів і формування персоналізованих стратегій розвитку індивіда.

Таким чином, аналіз контрасту між популярними ярликами та науково обґрунтованими моделями уможливує не лише усвідомлення ризиків спрощень у повсякденному та професійному контексті, а й актуалізує потребу в інтегративному підході до типологізації особистості, який би враховував як емпіричні дані, так і когнітивно-емоційні особливості індивіда.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми типологізації особистості впродовж останніх років приділено особливу увагу у працях зарубіжних дослідників. Так, сучасні дослідження у сфері типологізації особистості демонструють активне використання цифрових даних і алгоритмічних моделей для підвищення точності оцінки індивідуальних профілів. Зокрема, дані з мобільних пристроїв і сенсорів забезпечують можливість прогнозування профілів Big Five з високою точністю, відкриваючи перспективи автоматизованої оцінки особистості поза межами класичних опитувальників (С. Stachl, J. Hilpert, J. Lester et al.) [18]. Паралельно розвиваються лінгвістичні підходи, де сучасні моделі обробки природної мови (трансформери) використовують для аналізу письмових і усних текстів, поєднуючи психолінгвістичні маркери з алгоритмічною обробкою значних обсягів даних (Е. Kerz et al.) [12]. Водночас останні дослідження підтверджують можливість інтеграції типових і континуальних конструкцій, що створює умови для виявлення прототипових профілів у межах Big Five та поєднання класичної типології з полівимірним описом рис (А. Kerber et al.) [11]. Лонгитюдні та міжкультурні дослідження свідчать, що зміни у рисах, зокрема нейротизму та сумлінності, прогнозують когнітивні та поведінкові трансформації упродовж життя, підкреслюючи прогностичну цінність наукових моделей (D. Aschwanden et al.) [2]. Додатково п'ятифакторну модель застосовують для дослідження конкретних поведінкових феноменів, таких як реакції на стресові ситуації або споживча поведінка під час криз (А. Kurnaz) [13], а інновації у психотерапевтичних практиках показують ефективність масштабних мовних моделей для аналізу клієнтських діалогів і підвищення валідності оцінки профілів Big Five (Y. Yang et al.) [20].

Водночас, попри значні досягнення науковців, сучасні дослідження демонструють низку обмежень і відкривають перспективи для подальшого розвитку. Зокрема, залишається недостатньо вивченим поєднання даних із різних джерел – цифрових сенсорів, лінгвістичних маркерів і традиційних опитувальників – у межах єдиної інтегративної моделі. Потребує уваги питання адаптивності алгоритмічних методів до різних культурних контекстів та вікових груп, а також впливу соціального середовища на стабільність і прояв рис особистості. Крім того, необхідно більш глибоко дослідити прогностичну цінність сучасних цифрових і лінгвістичних методів у психологічній практиці, зокрема щодо передбачення поведінки у стресових або нестандартних ситуаціях, а також їхню кореляцію з класичними психометричними показниками. Такий напрямок відкриває перспективи для розробки більш точних і гнучких інтегративних підходів до типологізації особистості.

Таким чином, сучасні емпіричні дослідження засвідчують зростаючу методологічну складність і технологічну різноманітність підходів до вивчення особистості, що контрастує зі спрощеним характером популярних типологічних ярликів. Попри їхню евристичну привабливість і поширеність у повсякденному психологічному дискурсі, такі ярлики не відображають полівимірності, динамічності та контекстуальної зумовленості особистісних проявів, які фіксуються в межах науково обґрунтованих моделей. Водночас результати новітніх досліджень вказують на потенціал інтеграції доступних для інтерпретації типологічних схем із емпірично підтвердженими рисовими та інтегративними моделями за умови їхньої психометричної верифікації та методологічного уточнення. Це актуалізує необхідність системного порівняльного аналізу популярних типологій і наукових моделей особистості, що дає змогу не лише виявити їхні концептуальні відмінності та точки перетину, але й окреслити межі їхнього застосування у наукових дослідженнях і психологічній практиці, що й зумовлює логіку подальшого викладу основного матеріалу дослідження.

Мета дослідження – здійснити системний аналіз популярних і науково обґрунтованих типологій особистості в контексті сучасної психологічної науки та практики. Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**: 1) провести систематичний огляд популярних типологій особистості, що використовуються у масмедіа та повсякденному психологічному дискурсі, 2) проаналізувати науково обґрунтовані моделі типологізації (зокрема п'ятифакторну модель особистості, теорії темпераменту й інтегративні підходи) щодо їх структури, методологічної обґрунтованості та емпіричної підтримки, 3) порівняти популярні ярлики і наукові моделі, визначити ступінь їх відповідності й можливі когнітивні упередження, 4) сформулювати методологічні та практичні рекомендації щодо інтегративного використання типологічних підходів у психологічній практиці та наукових дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Популярні типології особистості посідають помітне місце серед інструментів опису індивідуальних відмінностей у масовій психології, медійному просторі та повсякденних практиках самопізнання. Вони здебільшого ґрунтуються на використанні спрощених категорій або ярликів, зокрема «інтроверт – екстраверт», «логік – емоційний», «тип А – тип Б», «сенсорик – інтуїт» тощо [16; 10]. Такі категоріальні схеми створюють відчуття ясності і системності у сприйнятті себе й інших, а також сприяють спрощенню комунікації та соціальної взаємодії. Зокрема, ідентифікацію власного «типу» нерідко використовують для орієнтації у професійному самовизначенні, виборі освітніх стратегій або організації командної взаємодії.

Водночас науковий аналіз засвідчує суттєві обмеження популярних типологій особистості. Більшість із них не піддається строгому емпіричному тестуванню і часто спирається на клінічні або анекдотичні спостереження, а не на системні психометричні дослідження [17]. Крім того, на переконання D. Funder, такі ярлики значною мірою ігнорують полівимірність особистості, взаємодію різних рис, мотиваційних систем і когнітивних стилів, що серйозно обмежує їхню адекватність у відображенні реальної психічної структури [8]. Ці факти свідчать про потребу критичного підходу до застосування популярних типологій у наукових і практичних контекстах.

Соціально-психологічні наслідки використання спрощених категорій особистості залишаються неоднозначними. Хоча вони сприяють структуризації досвіду та створюють певну передбачуваність у міжособистісній взаємодії, такі ярлики водночас можуть формувати стійкі когнітивні упередження та соціальні стереотипи, що обмежують адекватну самоідентифікацію та впливають на міжособистісні стосунки. Зокрема, на думку R. Lucas & E. Dieper, у командній роботі індивід, класифікований як «інтроверт», може необґрунтовано опинитися поза активними ролями, навіть якщо його реальна поведінка демонструє високий рівень соціальної активності [14]. Ці спостереження свідчать про необхідність критичного підходу до застосування популярних типологій у практичних та наукових контекстах.

Методологічні обмеження популярних типологій також проявляються у їхній статичності. Вони зазвичай трактують особистість як набір фіксованих категорій, не враховуючи контекстуальні та динамічні зміни поведінки. Так, за L. Barret & J. Russel, категорія «логік» у популярній психології описує переважно когнітивні стилі мислення, але ігнорує вплив емоційної регуляції, мотиваційних факторів і соціального контексту, що має критичне значення для пояснення реальних поведінкових патернів [3].

Варто також зазначити, що популярні типології не забезпечують надійних прогностичних показників. Вони рідко уможливають точне передбачення поведінки в нових або стресових ситуаціях, оскільки ігнорують складні взаємозв'язки між рисами та їхній

прояв у різних контекстах. Таким чином, хоча спрощені моделі зручні для швидкого опису, їхнє застосування в наукових дослідженнях і професійній практиці потребує обережності та додаткового емпіричного підтвердження [17; 9].

Попри зазначені обмеження, популярні типології зберігають потенціал для інтеграції з науково обґрунтованими моделями. Їхні прості категорії можуть слугувати первинними індикаторами, які, після кореляції з емпірично підтвердженими структурами особистості, дають змогу поєднати доступність для користувача та наукову точність. Це створює умови для формування інтегративних підходів, що поєднують простоту сприйняття та полівимірність психічної реальності, підвищуючи ефективність психологічної діагностики, освітніх програм і практичних інтервенцій.

Таким чином, детальне вивчення популярних типологій є необхідним для критичного осмислення сучасних підходів до типологізації особистості, оцінки їхніх переваг та обмежень і підготовки підґрунтя для порівняння з науково обґрунтованими моделями.

Отже, популярні типології особистості, незважаючи на їхню доступність і поширеність, не забезпечують достатньої теоретичної глибини й емпіричної надійності для адекватного опису полівимірної структури особистості. Це підкреслює необхідність звернення до науково обґрунтованих моделей типологізації, які спираються на системні методологічні засади та підтвержені результатами емпіричних досліджень.

У сучасній психології типологізацію особистості розглядають як результат багаторічного розвитку емпіричних і теоретичних підходів, спрямованих на виявлення стабільних індивідуально-психологічних відмінностей. На відміну від популярних класифікацій, наукові моделі спираються на психометрично перевірені конструкти, що уможлиблює розгляд особистості як полівимірної, ієрархічно організованої системи рис і психічних процесів [8].

Однією з найбільш впливових і емпірично підтверджених моделей особистості є п'ятифакторна модель – Big Five, згадана вище. Її формування стало результатом лексичного підходу до вивчення особистості, започаткованого G. Allport & H. Odbert, відповідно до якого ключові індивідуальні відмінності відображено в мовних описах особистісних рис [1]. Подальші факторні дослідження дали змогу виокремити п'ять узагальнених факторів – екстраверсію, доброзичливість, сумлінність, нейротизм та відкритість до досвіду – які продемонстрували високу реплікативність у різних культурах і вікових групах [5; 9].

У межах маркованої моделі особистість постає не набором дискретних типів, а континуумом рис, що уможлиблює уникнення жорсткої категоризації та більш точне відображення індивідуальних профілів. Такий підхід підвищує прогностичну валідність моделі щодо поведінки, міжособистісної взаємодії, професійної успішності та психологічного благо-

получчя [17]. Водночас п'ятифакторна модель не претендує на вичерпний опис усіх аспектів психіки, зосереджуючись передусім на стабільних диспозиційних характеристиках особистості.

Поряд із рисовими моделями вагомий вклад у наукову типологізацію особистості внесли теорії темпераменту, у яких зацентровано увагу на біологічних і психофізіологічних основах індивідуальних відмінностей. У класичних підходах К. Юнга, Г. Айзенка та інших учених розглянуто темперамент як відносно стабільну характеристику, пов'язану з властивостями нервової системи та рівнем активації, що визначає емоційну реактивність і поведінкові стилі [7; 19]. Окреслені теорії стали фундаментом для подальших досліджень взаємозв'язку між біологічними чинниками та психологічними проявами особистості.

У контексті сучасних інтегративних моделей зроблено спробу поєднати переваги рисових і темпераментальних підходів, включаючи до аналізу мотиваційні, емоційні та когнітивні компоненти. Зокрема, у моделі психобіологічної структури особистості С. Cloninger [4] виокремлено темпераментальні та характерологічні виміри, зацентровано на ролі навчання, саморегуляції та ціннісних орієнтацій у розвитку особистості. Ці моделі дають змогу враховувати як стабільність, так і динаміку особистісних характеристик упродовж життєвого шляху.

Таким чином, у науково обґрунтованих моделях типологізації особистості запропоновано концептуально цілісні й емпірично перевірені підходи до опису індивідуальних відмінностей, що істотно відрізняє їх від популярних типологічних схем. Зазначене створює підстави для порівняльного аналізу обох підходів з метою виявлення точок перетину, методологічних розбіжностей та меж їхнього застосування в науковій і практичній психології.

Порівняльний аналіз популярних типологій особистості та науково обґрунтованих моделей уможливив виявлення як певних концептуальних перетинів, так і принципово методологічних відмінностей. Зокрема, деякі популярні ярлики мають часткові відповідники у рисових моделях. Так, широко вживане поняття «інтроверт – екстраверт» корелює з відповідною дименсією в межах п'ятифакторної моделі особистості, що підтверджується результатами численних психометричних досліджень [5; 9]. Водночас у популярній психології марковану дихотомію зазвичай подають як жорстку типологічну межу, натомість у межах наукових моделей її розглядають як континуум із варіативними проявами залежно від контексту.

Принциповою відмінністю наукових моделей є їхня орієнтація на полівимірність та ієрархічну організацію особистості. На відміну від популярних схем, які редукують індивідуальні відмінності до однієї-двох ознак, емпірично обґрунтовані підходи враховують взаємодію кількох рис, мотиваційних систем і регуляторних механізмів. Наприклад, поведінкові прояви, які в популярних типологіях можуть інтерпретуватися як «емоційність», у межах

п'ятифакторної моделі розкладаються на поєднання нейротизму, доброзичливості й особливостей емоційної регуляції, що суттєво підвищує точність психологічного аналізу [8; 15].

З методологічного погляду популярні типології здебільшого не відповідають критеріям надійності та валідності. Вони рідко проходять стандартизовані процедури психометричної перевірки, не мають чітко визначених операціоналізованих показників і часто спираються на самоописи або інтуїтивні класифікації. Натомість наукові моделі будуються на результатах факторного аналізу, лонгітюдних досліджень та міжкультурних порівнянь, що забезпечує їхню реплікативність і прогностичну цінність [17].

Окрему увагу приділимо впливу типологічних підходів на самоідентифікацію особистості. Дослідження С. Dweck свідчать, що жорстке віднесення індивіда до певного «типу» може сприяти формуванню фіксованих уявлень про власні можливості й обмежувати розвитковий потенціал [6]. У цьому контексті рисові й інтегративні моделі мають перевагу, оскільки уможливають розгляд особистості як динамічної системи, відкритої до змін і розвитку упродовж усього життєвого шляху.

Водночас зазначимо, що популярні типології не є цілком позбавленими науковою цінністю. Їх евристичний потенціал полягає у здатності швидко залучати людину до процесу саморефлексії та усвідомлення індивідуальних відмінностей. Проте їх використання є доцільним лише за умови подальшої кореляції з науково обґрунтованими моделями та критичного осмислення отриманих результатів. Саме такий підхід дає змогу уникнути редукціонізму та зберегти баланс між доступністю і теоретичною глибиною.

З огляду на виявлені методологічні відмінності та обмеження популярних і науково обґрунтованих типологій, *постає необхідність формулювання практично зорієнтованих і методологічно коректних підходів* до їх використання в сучасній психологічній практиці та наукових дослідженнях.

У сучасній психології дослідники дедалі більше орієнтуються на інтегративні підходи, які поєднують теоретичну обґрунтованість, емпіричну валідність та прикладну ефективність. У цьому контексті типології особистості можуть виконувати різні функції залежно від рівня аналізу та цілей застосування. Як зазначає D. Funder, жодна окрема модель не здатна вичерпно описати особистість, а тому науково продуктивним є поєднання різних концептуальних рамок за умови чіткої методологічної рефлексії [8].

У психодіагностичній практиці доцільним є використання популярних типологій виключно як евристичних або попередніх орієнтирів, що можуть сприяти залученню клієнта до процесу самопізнання. Водночас остаточні висновки щодо особистісних характеристик мають ґрунтуватися на стандартизованих психометричних методиках, зокрема на інструментах, розроблених у межах п'ятифакторної моделі особистості або інших емпірично перевіре-

них підходів [5; 9]. Такий підхід сприяє мінімізації ризиків редукціонізму та помилкової інтерпретації результатів.

В освітньому середовищі типологічні моделі можуть використовуватися для формування усвідомленого ставлення до індивідуальних відмінностей, за умови наголосу на їх континуальному характері. Дослідження свідчать, що розуміння особистісних рис як змінних і таких, що розвиваються, сприяє формуванню гнучких навчальних стратегій та запобігає фіксованому мисленню щодо здібностей і потенціалу [6]. У цьому сенсі наукові моделі особистості мають суттєву перевагу над популярними типологіями, оскільки вони не закріплюють індивіда у жорстких категоріях.

У наукових дослідженнях інтегративне використання типологій потребує особливої методологічної строгості. Популярні класифікації можуть бути включені до досліджень лише як об'єкти критичного аналізу або як змінні, що підлягають перевірці на кореляцію з емпірично підтвердженими конструкторами особистості. Як зазначають G. Matthews, I. Deary & M. Whiteman, наукова цінність типологічних підходів визначається не їхньою популярністю, а здатністю пояснювати та прогнозувати поведінку в різних контекстах [15].

Особливе значення інтегративні підходи мають у прикладних галузях психології, зокрема в організаційній, клінічній та освітній практиці. Поєднання доступних типологічних описів із глибинними рисовими та мотиваційними моделями дозволяє формувати персоналізовані інтервенційні стратегії, що враховують як індивідуальні відмінності, так і контекстуальні чинники розвитку особистості [4; 17].

Таким чином, інтегративне використання типологій особистості можливе лише за умови чіткого розмежування їх евристичної та науково-пояснювальної функцій. Популярні типології можуть слугувати відправним пунктом для осмислення індивідуальних відмінностей, однак науково обґрунтовані моделі залишаються ключовим інструментом для точного аналізу, прогнозування та психологічного супроводу особистості.

Висновки. У статті здійснено системний аналіз проблеми типологізації особистості в контексті співвідношення популярних психологічних ярликів і науково обґрунтованих моделей. Показано, що популярні типології, попри їхню поширеність і доступність, характеризуються методологічними обмеженнями, зокрема редукціонізмом, недостатньою емпіричною валідністю та схильністю до статичної категоризації особистості. Їх використання без належної наукової рефлексії може призводити до когнітивних упереджень, стереотипізації та спрощеного розуміння індивідуально-психологічних відмінностей.

Науково обґрунтовані моделі типологізації, зокрема п'ятифакторна модель особистості, теорії темпераменту та сучасні інтегративні підходи, продемонстрували суттєві переваги з погляду психометричної надійності, прогностичної валідності та здатності відображати полівимірну й динамічну структуру особистості. Вони дають змогу розглядати індивідуальні відмінності як континуальні характеристики, чутливі до контексту та розвитку впродовж життєвого шляху.

Порівняльний аналіз популярних типологій і науково обґрунтованих моделей засвідчив, що окремі популярні ярлики мають часткові відповідники у наукових моделях, однак не можуть розглядатися як їх повноцінна альтернатива. Обґрунтовано доцільність інтегративного підходу, за якого популярні типології виконують евристичну та комунікативну функцію, тоді як науково обґрунтовані моделі залишаються основою для психодіагностики, наукових досліджень та професійної психологічної практики.

Перспективним напрямом подальших досліджень є емпіричне вивчення співвідношення популярних типологічних категорій із показниками науково валідизованих моделей особистості з використанням стандартизованих психометричних інструментів. Особливу увагу доцільно приділити аналізу когнітивних та соціальних механізмів інтеріоризації типологічних ярликів і їх впливу на самоідентифікацію, мотивацію та поведінкові стратегії особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Allport G. W., Odbert H. S. Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological Monographs*. 1936. Vol. 47, No 1. P. 1–171. <https://doi.org/10.1037/h0093360>
2. Aschwanden D., et al. Longitudinal associations between personality traits and cognitive complaints in midlife and older age across 20 years. *Educational Gerontology*. 2025. No 39(4). P. 478–497. DOI: 10.1177/08902070241272247
3. Barrett L. F., Russell J. A. The psychological construction of emotion. *Psychological Review*. 2015. Vol. 122, No 1. P. 145–170.
4. Cloninger C. R. Temperament and personality. *Current Opinion in Neurobiology*. 1994. Vol. 4, No. 2. P. 266–273.
5. Costa P. T., McCrae R. R. Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual. Odessa (FL): Psychological Assessment Resources, 1992. 168 p.
6. Dweck C. S. Mindset: The new psychology of success. New York: Random House, 2006. 276 p.
7. Eysenck H. J. The biological basis of personality. Springfield (IL): Charles C. Thomas, 1967. 366 p.
8. Funder D. C. Personality. *Annual Review of Psychology*. 2001. Vol. 52. P. 197–221.
9. John O. P., Naumann L. P., Soto C. J. Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy. Handbook of personality: Theory and research / Eds. O. P. John, R. W. Robins, L. A. Pervin. New York: Guilford Press, 2008. P. 114–158.
10. Keirse D. Please Understand Me II: Temperament, Character, Intelligence. Del Mar, CA: Prometheus Nemesis Book Company, 1998. 373 p.
11. Kerber A., Roth M., Herzberg P. Y. Personality types revisited—a literature-informed and data-driven approach to an integration of prototypical and dimensional constructs of personality description. *PLoS ONE*. 2021. Vol. 16, No. 1. e0244849. DOI: 10.1371/journal.pone.0244849.

12. Kerz E., Qiao Y., Zanwar S., Wiechmann D. Pushing on Personality Detection from Verbal Behavior: A Transformer Meets Text Contours of Psycholinguistic Features. *Proc. of the 12th Workshop on Computational Approaches to Subjectivity, Sentiment & Social Media Analysis (WASSA)*, May 26, 2022, Dublin, Ireland. Stroudsburg, PA: Association for Computational Linguistics, 2022. P. 182–194. DOI: 10.18653/v1/2022.wassa-1.17.
13. Kurnaz A. The big five personality traits as antecedents of panic buying. *Marketing and Management of Innovations*. 2022. Vol. 13. No. 3. P. 21–33. DOI: 10.21272/mmi.2022.3-02.
14. Lucas R. E., Diener E. Understanding extraverts' enjoyment of social situations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2001. Vol. 81, No 2. P. 343–356.
15. Matthews G., Deary I. J., Whiteman M. C. Personality traits. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 382 p.
16. Myers I. B. Gifts differing: Understanding personality type. Palo Alto, CA: Davies-Black, 1995. 352 p.
17. Roberts B. W., Walton K. E., Viechtbauer W. Patterns of mean-level change in personality traits across the life course. *Psychological Bulletin*. 2006. Vol. 132, No 1. P. 1–25.
18. Stachl C., Hilpert J. C., Lester J., et al. Predicting personality from patterns of behavior collected with smartphones. *Proc. Natl. Acad. Sci. USA*. 2021. Vol. 118, No. 29. e2110330118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2110330118>.
19. Strelau J. Temperament: A psychological perspective. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001. 370 p.
20. Yang Y., Ma L., Li A., Ma J., Lan Z. Predicting the Big Five personality traits in Chinese counselling dialogues using large language models. arXiv:2406.17287, 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2406.17287>

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.04.2026